

Maria van Gelre (1380 - na 1427)

Miniatuur van Maria van Gelre (Berlijn, SBB-PK, mgq42), fol. 19v

Maria van Gelre, geboren **Marie d'Harcourt** (La Saussaye, 24 februari 1380 - in of na 1428 maar voor 1434) was vanaf 1405 hertogin van Gelre. Maria is vooral bekend door het gebedenboek dat ze heeft laten maken en dat gezien wordt als een van de belangrijkste kunstschaten uit laatmiddeleeuws Gelre.^{[1][2]}

Inhoud

- 1 Jeugd
- 2 Huwelijk
- 3 Gebedenboek
- 4 Trivia
- 5 Externe links
-

Jeugd

Maria van Gelre werd geboren als Marie d'Harcourt op 24 februari 1380 in La Saussaye in Normandië als dochter van Jean VI, graaf van Harcourt en Aumale en Catherine de Bourbon. Ze was het achtste kind uit een gezin van negen kinderen. Zij was een nicht in de eerste graad van de broers koning Karel VI van Frankrijk (Karel de Waanzinnige) en hertog Lodewijk I van Orléans.^{[3][noot 1]}

Over haar jeugd is maar weinig bekend. Vanaf ongeveer 1397 verbleef ze aan het hof van hertog Lodewijk I van Orléans als hofdame van zijn echtgenote, Valentina Visconti. In die jaren werd Karel van Orléans geboren, de zoon van Lodewijk I en Valentina Visconti, die vooral bekend is gebleven vanwege de gedichten die hij schreef tijdens zijn krijgsgevangenschap in Londen. Marie d'Harcourt was betrokken bij zijn opvoeding.^[noot 2]

Huwelijk

Op 5 mei 1405 trouwde Marie d'Harcourt met Reinoud IV van Gelre, hertog van Gelre en Gulik en graaf van Zutphen.^[4] Vanaf dat moment was ze hertogin Maria van Gelre. Het huwelijk werd voltrokken in Crécy. Lodewijk I van Orléans betaalde een zeer forse bruidsschat van 30.000 oude schilden (een gouden Franse munt, ook wel zetelaar genaamd), die bij kinderloosheid terugbetaald moest worden. Het huwelijk diende de politieke banden tussen Frankrijk en het hertogdom Gelre te verstevigen en Maria moest zorgen voor een wettelijke erfgenaam. Reinoud IV had wel kinderen, maar die waren allemaal buitenechtelijk en kwamen dus niet in aanmerking om de dynastie in Gelre voort te zetten.

Dit politieke huwelijksproject mislukte, omdat reeds in 1407 door de moord op Lodewijk I de wederzijdse politieke belangen wegvielen en omdat eind 1410 duidelijk werd dat Maria haar man geen kinderen kon schenken waarmee het Gelders-Gulikse huis uit zou sterven. Op 25 juni 1423 overleed Reinoud plotseling bij Terlet (op de Veluwe), terwijl hij te paard onderweg was van Hattem naar zijn burcht Rosendael. Hiermee was het einde van de dynastie een feit.

Er brak een erfopvolgingsstrijd uit. Maria was niet langer hertogin van Gelre en vertrok naar de gebieden die haar als weduwengoed waren toegewezen. Deze gebieden lagen in het zuidelijke Nederrijng gebied, in het hertogdom Gulik. Ze hertrouwde in 1426 met de twintig jaar jongere Ruprecht (Robrecht) von Jülich-Berg, zoon van Adolf van Gulik-Berg, die met dit huwelijk zijn aanspraken op Gelre probeerde kracht bij te zetten. Voor dit huwelijk was dispensatie van de paus nodig.

Haar exacte sterfdatum is onbekend. De laatst bekende vermelding van Maria dateert uit een brief van 9 oktober 1428. In 1431 werd ze in een zielmis herdacht. Zij moet dus overleden zijn in of na 1428 en voor 1431. Het is onbekend waar ze is begraven, al wordt vaak Nideggen genoemd. Uit een brief uit 1431 blijkt dat ze daar niet begraven kan zijn.^{[2][noot 3]}

Gebedenboek

Pagina uit het gebedenboek van Maria van Gelre

Maria van Gelre is vooral bekend door het gebedenboek dat ze heeft laten maken. Het werd gekopieerd door Helmich die Lewe, monnik in het klooster Mariënborn nabij Arnhem. Hij voltooide het schrijfwerk op 23 februari 1415. Het boek werd verlucht door

een aantal boekverluchters. Waar zij precies werkten is niet bekend, al komen zowel Nijmegen als Utrecht in aanmerking.

Het gebedenboek van Maria van Gelre is met bijna 600 folia zeer omvangrijk en uitzonderlijk rijk verlucht. In de loop der eeuwen zijn er veel miniaturen weggesneden uit het boek. In de huidige vorm bevat het 106 miniaturen en vrijwel alle bladen zijn gedecoreerd.^[5] Het is een sleutelwerk in de vroegvijftiende-eeuwse Nederlandse miniatuurkunst. Het boek staat sinds 2015 centraal in een omvangrijk onderzoeksproject, waarin de Radboud Universiteit Nijmegen en de Staatsbibliotheek zu Berlin samenwerken. In 2018 was er in museum Het Valkhof te Nijmegen een expositie met als titel 'Ik, Maria van Gelre'. Voor het museum bracht deze succesvolle tentoonstelling uitkomst in zijn benarde financiële positie.^[6]

Trivia

De stichting Het Woud der Verwachting toont op de tentoonstelling een replica van de houppelende (jurk) van Maria van Gelre.

Externe links

- Eén jaar Maria in VOX Magazine
- Het hele gebedenboek is digitaal beschikbaar op

<http://bijzonderecollecties.ubn.ru.nl/cdm/compoundobject/collection/p21010coll3/id/1080/rec/1>

Bronnen

- Radboud Universiteit Nijmegen: *Maria van Gelre* Geraadpleegd 31 oktober 2016
- BÖCK, MATTHIAS (2013) *Herzöge und Konflikt : das spätmittelalterliche Herzogtum Geldern im Spannungsfeld von Dynastie, ständischen Kräften und territorialer Konkurrenz (1339-1543)* (Verlag des Historischen Vereins für Geldern und Umgegend, Geldern), dissertatie

Referenties

1. ↑ Gebedenboek Maria van Gelre. Radboud Universiteit. Geraadpleegd op 2016-07-30.
2. ↑ Omhoog naar: ^a ^b Maria Harcourt. Radboud Universiteit. Geraadpleegd op 2012-07-30.
3. ↑ JAHN, RALF G. & WINTER (2003) 'De genealogie van de graven en hertogen van Gelre' in: EVERS, M. E.A. *Het hertogdom Gelre. Geschiedenis, kunst en cultuur tussen Maas, Rijn en IJssel*, p. 39, (Matrijs Utrecht)
4. ↑ Belangrijke informatie over het huwelijk en de afgesloten contracten in: Viersener Urkundenbuch : Quellen und Regesten zur Geschichte von Viersen, Dülken, Süchteln und Boisheim (1080-1500) / Bearb. von Franz Josef Donner, Karl L. Mackes und Arie Nabrings. Viersen: Stadt Viersen, Stadtarchiv 1990.
5. ↑ 76 miniaturen gedigitaliseerd
6. ↑ *De Gelderlander*, 24-11-2018, [1]

Noot

1. ↑ Haar moeder was een schoonzus van koning Karel V van Frankrijk

2. ↑ Hella Haasse schreef een historische roman *Het woud der verwachting: het leven van Charles van Orléans* wat een beeld geeft van de sfeer van het Franse hof waarin Maria voor haar huwelijk verbleef.
3. ↑ Schilfgaarde vermeldt in 1967 dat Maria overleden zou zijn tussen februari en augustus 1433. Zie: SCHILFGAARDE, A.P. (1967) *Zegels en genealogische gegevens van de graven en hertogen van gelre, graven van Zutphen*, p. 103, Werken Gelre 33 (Arnhem)

Samenvatting

De magistrale roman van Haasse over het bewogen leven van Charles d'Orléans, dichter en politicus. Zijn levensloop is nauw verweven met de machtsstrijd in het middeleeuwse Frankrijk tussen de concurrerende huizen van Bourgondië en Orléans en met de Honderdjarige Oorlog tegen Engeland. Orléans leert zich staande te houden tussen de op macht beluste edelen. Nadat hij tijdens een zware strijd gevangen wordt genomen, houdt de Engelse koning hem 25 jaar in gijzeling. Als een oude man keert hij terug naar Frankrijk, waar zijn politieke rol blijkt uitgespeeld.

'Monumentale, historische roman.' - Times Literary Supplement

Recensie(s)

De eerste roman van de bekende schrijfster (1918-2011) is een geromantiseerde levensbeschrijving van de historische figuur van Charles van Orléans (1395-1465), een aanzienlijk Frans edelman, vijftientig jaar lang krijgsgevangene in Engeland, bekend om zijn streven naar vrede, maar ook om zijn fijnzinnige gedichten. De titel is dan ook de beginregel van een van zijn verzen. De schrijfster beschikt over een gedetailleerde kennis van de geschiedenis en de maatschappelijke toestanden in de middeleeuwen. Door een kunstige compositie wordt de lezer vanzelf in die vreemde periode ingevoerd en komt deze volkomen tot leven. Prachtig verteld in een sobere stijl met pakkende dialogen.

Redactie